

Представите за брака и семейния живот

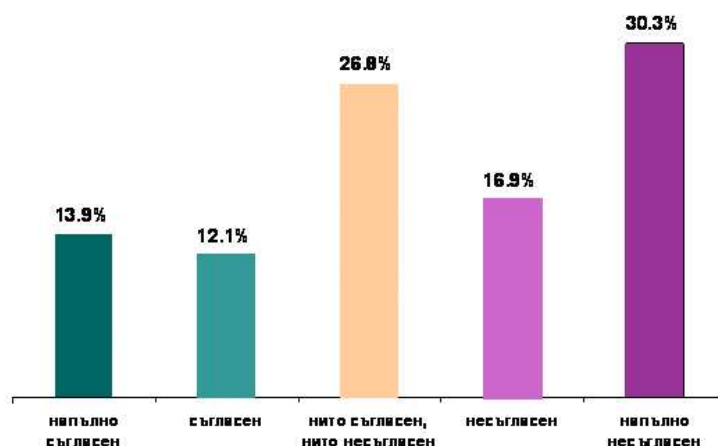
Децата на София не смятат брака за отживяла институция. Същевременно те са изключително толерантни към безбрачното съжителство и самотните майки. Доколко нагласите на настоящите тинейджъри съвпадат с тези на техните родители?

Алексей Пампоров

Изследванията на социалните ценности, провеждани в България след 1990 год. показват, че семейството е и остава основна ценност за гражданите на България. То е не само по-важно от работата и свободното време, но е едно от условията, за да бъде човек щастлив. Запазването на семейството като ценност се случва на фона на резки промени в демографското поведение на населението – намаляване броя на сключваните бракове, увеличаване броя на безбрачните съжителства, увеличаване броя на разводите и изключително голямо увеличаване броя на извънбрачните раждания и самотните майки. По тази причина екипът на изследването "Децата на София" реши да включи четири стандартизирани въпроса, които обичайно са част от множество национално представителни извадки на пълнолетното население, когато предмет на изследването са семейните ценности. Представените по-долу данни обхващат отговорите на децата от 8 до 12 клас (предимно на възраст 13-17 г.), т.е. такива лица, които ще попадат в изследванията на общественото мнение едва след няколко години. От тази гледна точка анализът може да бъде разглеждан като предварителен сигнал за нагласите на онези, на които след около 10 години им предстои да бъдат най-активни на брачния "пазар" и да създадат семейство.

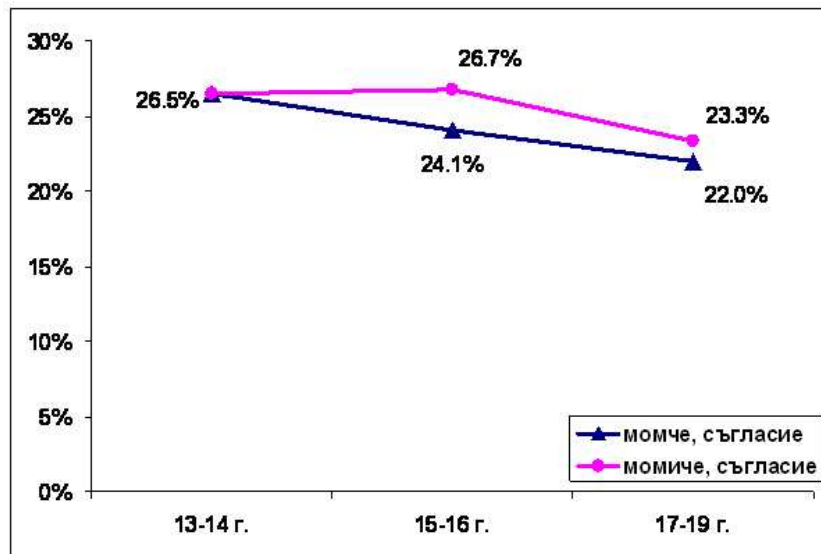
Бракът – жива институция!

Не може да се каже, че бракът е отживяла институция за днешните деца, живеещи в София. Делът на съгласните с това твърдение (26%) е почти два пъти по-малък от дела на несъгласните с него (47,2%). Макар, че делът на съгласните е приблизително същият като съгласието в представителните изследвания на пълнолетното население, той е с около 10% по-нисък, отколкото обикновено е делът на съгласието в следващите възрастови групи (18-24 г. и 25-29 г.). Казано с други думи, ако нагласата на децата към брака се съхрани, през следващите няколко години не само, че няма да се наблюдава отмиране на брачната институция, а напротив. На брачния пазар е на път да се появи поколение, за което бракът е по-голяма ценност, отколкото е бил за предходните две поколения. Важно е да се отбележи, че между трите възрастови подгрупи (13-14 г.; 15-16 г. и 17-19 г.) не се наблюдава съществена разлика или корелационна зависимост. Въпреки това, с нарастването на възрастта (и съответно долбижаването до брачния пазар) делът на съгласните с твърдението намалява. При 13-14 годишните, съгласните с това, че бракът е отживяла институция е 26,4%, при 15-16 годишните е 25,8%, а при 17-19 годишните е 23,5%. По отношението на несъгласието няма ясно изразена тенденция.

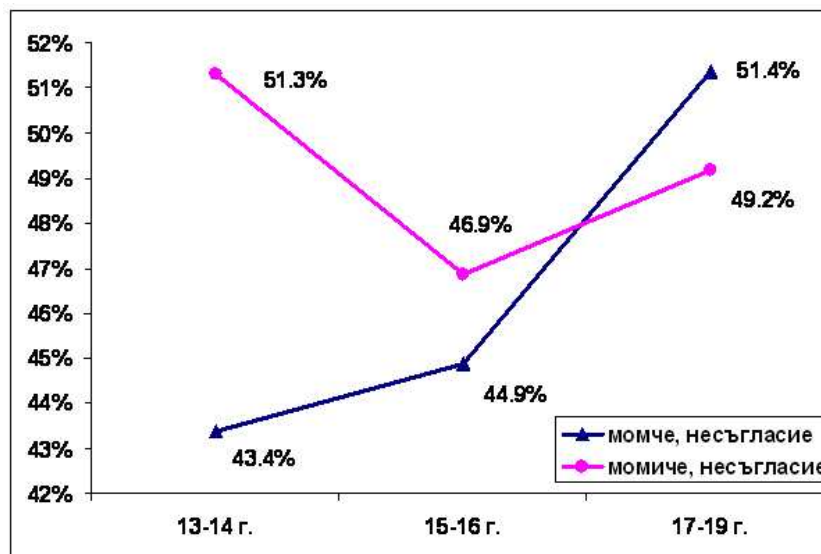

Фиг. 1. Отговори на въпроса "Доколко сте съгласни с твърдението: Бракът е отживяла институция?"

Момчетата са малко по-склонни да се съгласят, че бракът е отживяла институция (26,5%), отколкото момчетата (24,7%). Същевременно и дялът на несъгласието с това твърдение при момчетата е по-висок (49%), отколкото при момчетата (45,8%). Когато се съпостави полът с възрастовата група обаче, и при съгласието, и при несъгласието с това твърдение се открояват много по-значими разлики между момчетата и момчетата. При момчетата и в двата случая има ясно изразена корелация между възрастовата група и съответната позиция (фиг.2 и фиг.3). Съгласието с твърдението, че бракът е отживяла институция, намалява с възрастовата група, докато несъгласието се увеличава в по-горните възрастови групи. По отношение на съгласието, крайният ефект при момчетата е същият, ако се съпоставят групата 13-14 с групата 17-19 г. При групата момчета на 15-16 г. обаче се наблюдава увеличавана на съгласието спрямо 13-14 годишните. По отношение на несъгласието обаче, за разлика от момчетата, се наблюдава спад в по-горните възрастови групи спрямо групата 13-14 г.

Фиг. 2. Отговори на въпроса "Доколко сте съгласни с твърдението: Бракът е отживяла институция?" по пол и възрастова група - съгласие

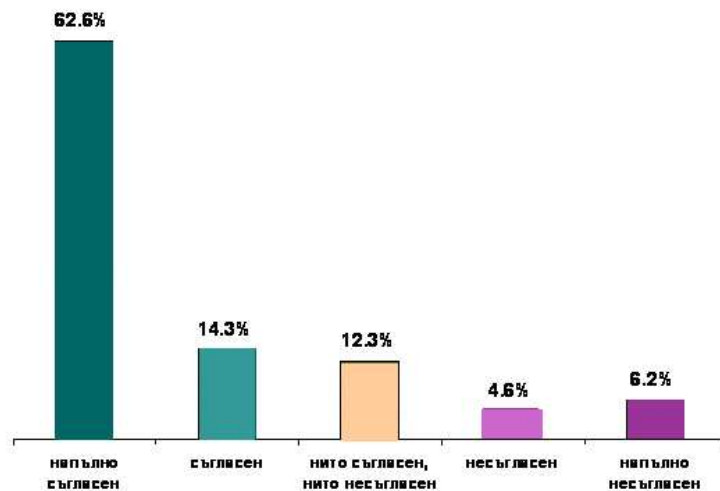

Фиг. 3. Отговори на въпроса "Доколко сте съгласни с твърдението: Бракът е отживяла институция?" по пол и възрастова група - несъгласие

Освен обичайната зависимост на отговорите от пола и възрастта на анкетираните лица, се наблюдава и ясно изразена корелация между съгласието с твърдението, че бракът е отживяла институция и наказването на децата в семейството. При децата, които споделят, че често са наказвани в къщи, 47,5% считат че бракът е отживяла инситуция. Това е почти два пъти по-висок дял от средната стойност на съгласието (26%).

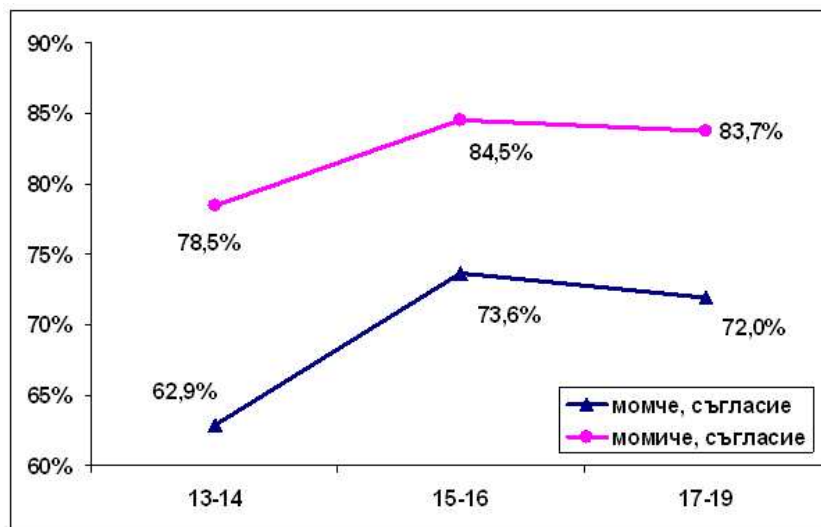
Безбрачните съжителствата – напълно приети!

Въпреки че бракът съвсем не изглежда отживяла институция за децата на София, изследването показва и много висока степен на приемане на безбрачните съжителства. Отношението към тази форма на семеен живот бе регистрирана посредством съгласието с твърдението: "Двойка, която не е сключила брак, има право да живее заедно, щом като не желае да сключи брак". Кумулативният дял на съгласието при децата на София е 76,9% (фиг. 4), което е приблизително с 10% по-високо в сравнение с национално представителните извадки от пълнолетното население.

Фиг. 4. Отговори на въпроса "Доколко сте съгласни с твърдението: Двойка, която не е сключила брак има право да живее заедно, щом като не желае да сключи брак"

За разлика от нагласата към брака, по отношение на съжителството се наблюдава значима разлика в отговорите на момчетата и момичетата. Момичетата са изключително толерантни към безбрачните съжителства (82,8%), а момчетата са толерантни, но все пак значително по-консервативни от момичетата (70%). По отношение на възрастовата група се откроява значима разлика между възрастта 13-14 г. и двете по-горни възрастови групи.

Фиг. 5. Кумулативен дял на съгласието с твърдението "Двойка, която не е сключила брак има право да живее заедно, щом като не желае да сключи брак" по пол и възрастова група

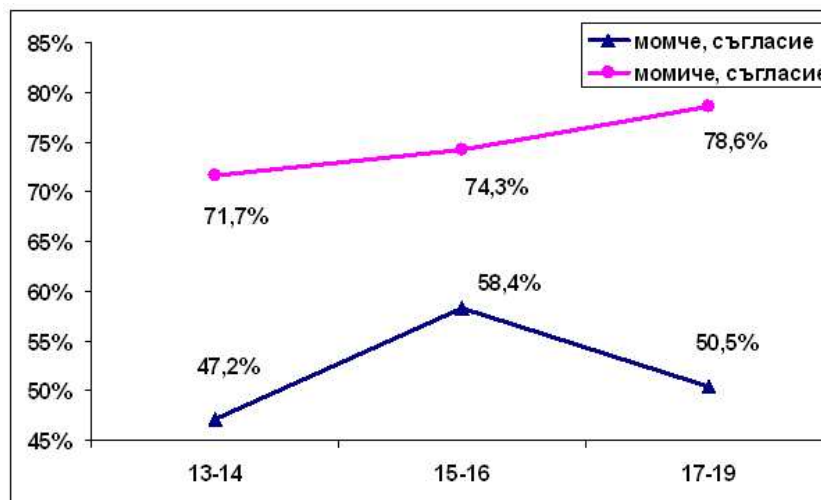
Разводите – приемливи, но...

Доколко са приемливи разводите бе измерено посредством съгласието с твърдението: "Двойка, чийто брак не е щастлив, има право да се разведе, дори и да има деца". Кумулативният относителен дял на съгласието (64,2%) показва относително високо ниво на толерантност към разводите, макар че самите деца са потенциално уязвими от подобно действие. Вероятно именно заради уязвимостта обаче, стойностите на съгласието при децата на София са с около 20% по-ниски, отколкото е дялът на съгласието в национално представителните изследвания на пълнолетното население. Освен това се наблюдават изключително големи

разлики в зависимост от пола и възрастовата група (фиг. 7). Най-несклонни да приемат развода са момчетата на възраст 13-14 г. (47,2%), а най-съгласни с него са момичетата на възраст 17-19 г. (78,6%).

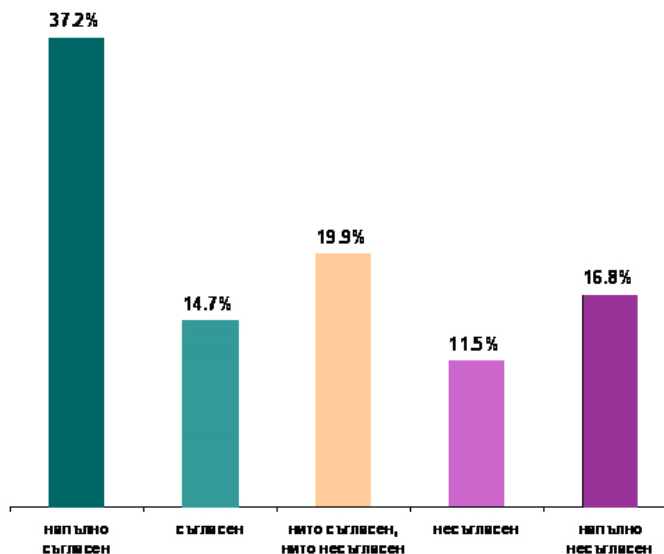
Фиг. 6. Отговори на въпроса "Доколко сте съгласни с твърдението: Двойка, чийто брак не е щастлив има право да се разведе, дори и да има деца"

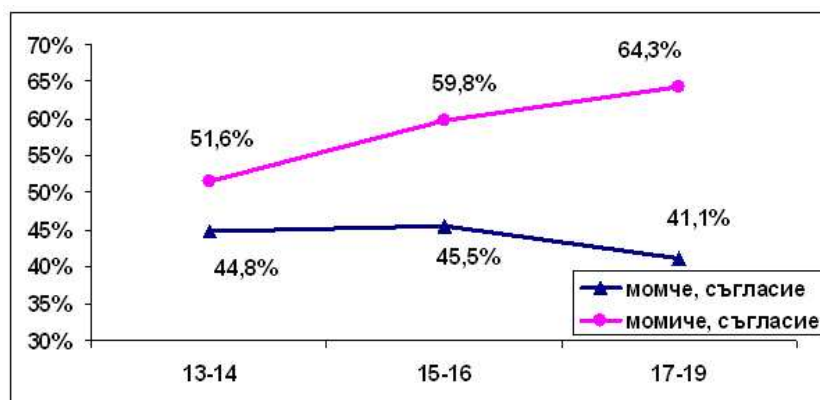
Фиг. 7. Кумулативен дял на съгласието с твърдението "Двойка, чийто брак не е щастлив има право да се разведе, дори и да има деца" по пол и възрастова група

Самотните майки – приети от момичетата, неприети от момчетата

Нагласата към самотните майки в много по-голяма степен, отколкото нагласата на към развода, откроява разликата между момчетата и момичетата. Фактът една жена да има дете, без да е омъжена и без да има стабилна връзка с мъж, се приема от малко повече от половината софийски деца (51,9%). Същевременно, докато момичетата на възраст 17-19 г. са най-склонни да приемат това като нещо нормално (64,3%), то именно момчетата от същата възрастова група са настроени най-негативно към самотното майчинство. Трябва да се отбележи, че в това отношение отговорът на момичетата от тази възрастова група не се различава от нивата на приемане на самотното майчинство, регистрирани с национално представителни извадки от пълнолетното население на България.

Фиг. 8. Отговори на въпроса "Една жена може да има дете и без да е омъжена (самотна майка), даже и да няма стабилна връзка с мъж"

Фиг. 9. Кумулативен дял на съгласието с твърдението "Една жена може да има дете и без да е омъжена (самотна майка), даже и да няма стабилна връзка с мъж" по пол и възрастова група

Нагласите на децата по отношение на брака, безбрачните съжителства, разводите и самотното майчинство могат да бъдат изключително полени при формирането на публични политики, фокусирани върху семейството. Високата толерантност към разводите и самотното майчинство в групата на 17-19 годишните момичета например може да доведе до бум на еднородителските семейства след около пет до десет години. Подобна ситуация изисква не само целенасочена общинска, но и специфична държавна политика, поради множеството социални и правни проблеми, които поражда. От друга, въпреки високата толерантност към безбрачните съжителства, трябва да се има предвид потенциала за възраждане на ценността на брачната институция. Това от своя страна би разрешило редица актуални социални и правни проблеми. При формирането на политики трябва да се има предвид, че децата не са хомогенна маса, а в зависимост от възрастта и пола са налице съществени разлики в социалните нагласи. Несъобразяването с различните нагласи (в случая става дума не само за представените в тази статия данни, а за различните икономически, културни и образователни нагласи) – израз на различните ценности – може да доведе до психологически травми у децата, подобни на тази, при която наказваните в къщи деца имат значително по-негативно отношение към брака, отколкото техните връстници.

